

MAGDALENA PARZYSZEK

ODPOWIEDZIALNE RODZICIELSTWO. WARTOŚĆ CZY PROBLEM EDUKACYJNY?*

WSTĘP

W czasie dokonujących się przemian, różnie pojmowanej wolności, rozpadającej się instytucji małżeństwa, ale i wielkich nadziei wzrasta zainteresowanie rodziną. Stając w obliczu pewnej degradacji małżeństwa i rodziny nie wolno bagatelizować problemów, nie reagować, a dyskusji sprowadzać tylko do sensacji. Pod wpływem wielu pojawiających się niepokojących zjawisk uwaga naukowców zwraca się na nowo w jej kierunku, istnieje bowiem pilna potrzeba pomocy małżonkom – przyszłym i obecnym – w odkrywaniu wielkości ich powołania, zrozumieniu prawdy, że muszą od siebie wymagać.

Dr MAGDALENA PARZYSZEK – Katedra Pedagogiki Rodziny, Instytut Pedagogiki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: magdalena.parzyszek@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8270-3388>.

*Na rynku wydawniczym dostępne są tylko trzy publikacje ukazujące model rodziny, której fundamentem jest odpowiedzialne rodzicielstwo. Tymi pozycjami są: Kosmala, K., Krzysteczko, H. (1996). *Odpowiedzialne rodzicielstwo*. Katowice: Wydawnictwo Przymierze Rodzin; Duda, M. (2010). *Odpowiedzialne rodzicielstwo wobec wyzwań XXI wieku*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM; Bębas, S., Adamczyk-Bębas, W. (2020). *Odpowiedzialne rodzicielstwo. Współczesne wyzwania i zagrożenia*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego. W czasopiśmie można znaleźć artykuły recenzowane podejmujące wyżej wspomniane zagadnienie jednak nie jest ich wiele. Na uwagę zasługują np. Parzyszek, M. (2014). Odpowiedzialne rodzicielstwo siłą rodziny. W: T. Sakowicz, K. Gąsior, M. Wilk (red.). *Trud i siła współczesnej rodziny* (s. 365-371). Kielce: Oficyna Wydawnicza „STON2”; ADAMCZYK, D. (2022). Odpowiedzialne rodzicielstwo w etyczno-moralnym kontekście wolności i prawdy. *Seminare*, 43(1), 79-89; WOŁK, K. (2019). Odpowiedzialne rodzicielstwo w kontekście zmiany społecznej. *Roczniki Pedagogiczne*, 11(4), 109-121. Ważnym zatem wydaje się być głos traktujący zagadnienie od strony pedagogicznej.

Jedną z zasadniczych kwestii domagającej się przypomnienia, zrozumienia oraz ponownego odczytania jest odpowiedzialne rodzicielstwo. Właściwe zrozumienie tego zagadnienia wywiera znaczący wpływ na całokształt życia małżeńskiego i rodzinnego. Pomocnym wydaje się przypomnienie podstawowych zadań rodziny nakreślonych przez papieża Jana Pawła II w *Familiaris consortio*. Należą do nich: tworzenie wspólnoty osób, służba życiu, udział w rozwoju społeczeństwa oraz uczestnictwo w życiu i posłannictwie Kościoła (1998, nr 17). W służbę życiu wpisane jest odpowiedzialne rodzicielstwo.

Prezentowany tekst jest próbą włączenia się do dyskusji nad rozumieniem odpowiedzialnego rodzicielstwa, ukazania zagadnienia jako wartości z osądem jej w personalistycznej koncepcji człowieka oraz zaprezentowanie pewnego rodzaju problemu edukacyjnego związanego z omawianym zagadnieniem. Artykuł ma formę komunikatu z przeprowadzonych badań, które miały charakter pilotażowy. Przedmiotem poznania prezentowanych badań było odpowiedzialne rodzicielstwo w opinii studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

ODPOWIEDZIALNE RODZICIELSTWO – POJĘCIE, ISTOTA I PŁASZCZYZNY

W licznych publikacjach o charakterze interdyscyplinarnym, np. medycznych czy prawnych, używa się różnych terminów określających przekazywanie życia. Mówi się o regulacji urodzeń, planowaniu rodziny, świadomym macierzyństwie czy ojcostwie jednak te określenia wydają się być niewystarczające dla wieloaspektowego problemu przekazywania życia (Pokrywka, 2011, s. 262). Dziś, kiedy tak wiele pisze się i mówi o rozwoju człowieka, konieczne jest szersze spojrzenie na omawiane zagadnienie. Papież Paweł VI, odwołując się do integralnej koncepcji osoby ludzkiej pisał, że

problem przekazywania życia, podobnie jak każdy inny problem dotyczący życia ludzkiego, powinien być tak rozpatrywany, aby poza aspektami cząstkowymi, należącymi do porządku biologicznego, psychologicznego, demograficznego czy socjologicznego – uwzględniał całego człowieka i całe jego powołanie, obejmujące nie tylko porządek naturalny i doczesny, ale również nadprzyrodzony i wieczny. (1968, nr 7)

Literatura przedmiotu patrzy na zagadnienie odpowiedzialnego rodzicielstwa w sposób szeroki i wąski. W znaczeniu szerokim oznacza ono proces wydawania na świat i wychowania potomstwa. W znaczeniu węższym, odnosi się do podejmowania przez małżonków decyzji o poczęciu i urodzeniu potomstwa.

Już takie rozumienie odpowiedzialnego rodzicielstwa wskazuje, w sposób bezpośredni dotyczy małżonków, a w sposób pośredni należy je traktować jako proces rozpoczynający się we wczesnym dzieciństwie (Orzeszyna, 2005, s. 370-373).

Czym zatem jest odpowiedzialne rodzicielstwo? Jak należy je rozumieć?

Biorąc najpierw pod uwagę procesy biologiczne, odpowiedzialne rodzicielstwo oznacza znajomość i poszanowanie właściwych im funkcji; rozum człowieka bowiem odkrywa w zdolności dawania życia prawa biologiczne, które są częścią osoby ludzkiej. Następnie, gdy chodzi o wrodzone popędy i namiętności, to odpowiedzialne rodzicielstwo oznacza konieczność opanowania ich przez rozum i wolę. Jeśli zaś z kolei uwzględnimy warunki fizyczne, ekonomiczne, psychologiczne i społeczne, należy uznać, że ci małżonkowie realizują odpowiedzialne rodzicielstwo, którzy kierując się roztropnym namysłem i wielkodusznością, decydują się na przyjęcie liczniejszego potomstwa, albo też, dla ważnych przyczyn i przy poszanowaniu nakazów moralnych postanawiają okresowo lub nawet na czas nieograniczony unikać zrodzenia dalszego dziecka. Co więcej, odpowiedzialne rodzicielstwo, o którym teraz mówimy w szczególniejszy sposób wiąże się z inną, i to bardzo głęboką ideą należącą do obiektywnego porządku moralnego, ustanowionego przez Boga. (Paweł VI, 1968, nr 10)

W związku z powyższym, należy mówić o interdyscyplinarnym podejściu do zagadnienia ludzkiej prokreacji, wskazując na płaszczyzny odpowiedzialnego rodzicielstwa.

Źródłem odpowiedzialnego rodzicielstwa jest miłość ludzka, pełna, wierna, wyłączna i płodna (Paweł VI, 1968, nr 9). Domaga się ona poznania zadań w dziedzinie odpowiedzialnego rodzicielstwa do których należą: uznanie przez małżonków obowiązków wobec Boga, wobec siebie samych, rodziny i społeczeństwa, przy należytych zachowaniu porządku rzeczy i hierarchii wartości (nr 10). W nauczaniu papieskim widnieje pięć płaszczyzn tej odpowiedzialności: biologiczna, popędowa, roztropnego i wielkodusznego odniesienia do sytuacji życiowej małżonków, moralna i religijna.

Płaszczyzna biologiczna stanowi punkt wyjścia i jest aspektem poznawczym odpowiedzialnego rodzicielstwa. Jest świadomym rodzicielstwem, które domaga się poznania sfery biologicznej związanej z ludzką płciowością i przekazywaniem życia oraz gotowością do coraz lepszego poznania mechanizmów i funkcji ludzkiego organizmu. Tę płaszczyznę odpowiedzialnego rodzicielstwa prezentują ci małżonkowie, którzy znają i wprowadzają metody rozpoznawania biologicznych funkcji płodności (Nagórny, 2009, s. 223)

Sfera popędowa jest kolejną płaszczyzną wpisującą się w odpowiedzialne rodzicielstwo. Popędy i uczucia stanowią bogate wyposażenie osoby ludzkiej

oraz są warunkiem zaktualizowania zdolności przekazywania życia, bowiem miłość ludzka jest „zmysłowa i duchowa” (Paweł VI, 1968, nr 10). Domagają się one opanowania „przez rozum i wolę” (nr 10). „Rozumne i wolne kierowanie popędami wymaga ascezy, ażeby znaki miłości właściwe dla życia małżeńskiego były zgodne z etycznym porządkiem” (nr 21). Kierowanie popędami i uczuciami jest warunkiem wolnego działania.

Godność człowieka wymaga, aby działał ze świadomego i wolnego wyboru, to znaczy osobowo, od wewnątrz poruszany i naprowadzany, a nie pod wpływem ślepego popędu wewnętrznego lub też zgoła przymusu zewnętrznego. Tę wolność zaś zdobywa człowiek, gdy uwalniając się od wszelkiej niewoli namiętności dąży do swego celu drogą wolnego wyboru dobra oraz zapewnia sobie skuteczne i pierwszorzędne pomoce. (KDK, 17).

Ten wymiar odpowiedzialnego rodzicielstwa wydaje się być szczególnie ważnym w dobie powszechnie panującego przekonania, że trzeba jak najwcześniej „wyzwolić się seksualnie” i zapomnieć np. o czystości czy dziewictwie. Seksualność wydaje się oddzielać od odpowiedzialności i obowiązków stając się czynnością fizjologiczną i rekreacyjną.

Roztropne i wielkoduszne odniesienie do sytuacji życiowej małżonków dotyczy rozlicznych czynników medycznych, fizycznych, ekonomicznych, społecznych czy demograficznych. Nauczanie papieża w tym względzie „pozwala w planowaniu rodziny wziąć pod uwagę tak subiektywne wyznaczniki sytuacji życiowej małżonków (zdrowie fizyczne i uwarunkowania psychologiczne), jak i czynniki obiektywne związane z sytuacją społeczno-ekonomiczną rodziny, a w dalszej perspektywie także całej społeczności, a więc także związane z tym czynniki demograficzne” (KDK, 17).

Świadomość zależności od Boga wyznacza płaszczyznę moralną i płaszczyznę religijną. Wybór dotyczący odpowiedzialnego rodzicielstwa dokonuje się na płaszczyźnie moralnej uwzględniającej osąd sumienia.

ODPOWIEDZIALNE RODZICIELSTWO JAKO WARTOŚĆ

Wartość jest zagadnieniem interdyscyplinarnym. Ze względu na charakter przesłania niniejszego artykułu, najbardziej adekwatnie pojęcie to wyjaśnia M. Nowak, który uważa, że

wartości wyrażają to, co być powinno i czego pragniemy, wpisują w rzeczywistość pewien sens ostateczny, ukazują to, co naprawdę istotne i do czego warto dążyć. Są filarami, na których opiera się życie społeczne, osobiste i wspólnotowe. Podstawowe

zachowania ludzkie są przez nie motywowane i regulowane. Stanowią podstawowy element ludzkich postaw i przyjętego stanowiska. (2001, s. 393)

W obrębie wartości możemy dostrzec dwa zjawiska: przywiązanie się do wartości tradycyjnych, do norm i wzorców zachowań obecnych, znanych oraz pojawiające się wartości nowe, nieznane, nowoczesne (Swadźba, 2014, s. 53). Szczególną wartością w świecie ścierania się wartości tradycyjnych i tych nowych jest odpowiedzialne rodzicielstwo i jego znaczenie w wymiarze indywidualnym i w wymiarze społecznym. Zdaniem Anny Śniegulskiej

rodzicielstwo stanowi nie tylko etap rozwojowy czy płaszczyznę samorealizacji, ale również jest dla człowieka źródłem poczucia sensu życia, zadowolenia i radości. Przejawia się ono w pełnieniu roli matki i ojca, zaś najważniejszym środowiskiem do tego pozostaje rodzina oparta na wzajemnej miłości, szacunku, odpowiedzialności i dialogu. (2016, s. 96-101)

Jest zadaniem, które raz podjęte trwa do końca życia. Istotne jest to, aby „macierzyństwo i ojcostwo przeżywane były wspólnie, dając tym samym źródło siły, bezpieczeństwa, odwagi, zbliżenia i poznania się na nowo przez małżonków. Ważna jest przy tym wiedza, wyrozumiałość oraz współdziałanie z dzieckiem, szanując i uznając jego prawa oraz odrębność” (Sakowicz, 2010, s. 54). Realizowane jest ono przez podejmowanie przynależnych jej funkcji biologiczno-opiekuńczej, kulturalno-towarzyskiej, ekonomicznej i wychowawczej (Kawula, Brągiel i Janke, 2004). Według Grażyny Gajewskiej, rodzicielstwo to opieka, wsparcie, zaspokajanie potrzeb, troska o zdrowie, jakość życia, zapewnienie rozwoju i ciągłość gatunku (2004, s. 22). Miejscem wychowania do odpowiedzialnego rodzicielstwa jest rodzina. Rodzice nie tylko przekazują życie swoim dzieciom, lecz także ubogacają je „wszelkimi owocami życia moralnego, duchowego i nadprzyrodzonego” (Jan Paweł II, 1998, nr 28). Poprzez przykład własnego życia, wyrozumiałość, wzajemny szacunek, realizację obowiązku troski o wspólnotę, przekazywanie miłości, kształtowanie postawy życzliwości wobec bliźniego, dziecko uczy się i nabiera przekonania, że małżeństwo i rodzina są czymś ważnym.

W wielu badaniach społecznych, rodzicielstwo przedstawiane jest jako wartość najważniejsza, satysfakcjonująca, dająca szczęście, upragniona, oczekiwana, nadająca sens ludzkiemu życiu, będąca misją i zadaniem do wypełnienia (Baron, 2002; Żuk, 2016; Kozubowska, 2010; Sakowicz, 2010; Gawlina, 2004).

ODPOWIEDZIALNE RODZICIELSTWO JAKO PROBLEM EDUKACYJNY

Dokonująca się zmiana postrzegania rodzicielstwa i brak wrażliwości na wyjątkowość oraz wartość ludzkiego życia widoczna jest w różnych obszarach funkcjonowania człowieka. Ogromna odpowiedzialność staje przed rodzicami, wychowawcami, nauczycielami, edukatorami w kontekście odpowiedzialnego rodzicielstwa.

Edukacja prorodzinna najpierw dokonuje się w rodzinie:

Dziecko wznosząc się wśród najbliższych: rodziców, rodzeństwa, dziadków, poddawane jest wielu wpływom wychowawczym o charakterze zamierzonym i niezamierzonym. To codzienne oddziaływanie prototypowo zapisuje w młodym człowieku szereg ważnych treści i uczy sposobu funkcjonowania również w zakresie pełnienia ról małżeńsko-rodzinnych. Tego rodzaju transmisja wpływów wychowawczych oparta jest na mechanizmie identyfikacji, gdzie kluczowym pojęciem jest wzór osobowy, a oddziaływanie przezeń nabiera w rodzinie szczególnego znaczenia. W niej dziecko czerpie wzór małżeństwa i rodziny i tu kształtuje poznawczą reprezentację szeroko rozumianej rzeczywistości społecznej, a to, z jakimi wzorami się w niej identyfikuje, w znacznej mierze wpływać będzie na sposób jego dalszego funkcjonowania w określonym obszarze życia. (Opozda, 2000, s. 108)

Stąd też przygotowanie młodych ludzi do pełnienia roli macierzyńskiej i ojcowskiej należy postrzegać jako istotny aspekt edukacji, którego celem ma być wysoka jakość rodzicielstwa. U podstaw tej jakości leżą trzy grupy uwarunkowań. Jak wskazuje B. Kromolicka, w pierwszej kolejności jest to wiedza rodziców na temat opieki i wychowania dziecka, następnie wypracowane umiejętności do bycia rodzicem i jako ostatnie kompetencje społeczne do realizacji roli rodzica i wprowadzania potomstwa w życie społeczne (2012, s. 42).

Jak wskazują wyniki zaprezentowanych poniżej badań, dotyczących opinii studentów na temat rozumienia odpowiedzialnego rodzicielstwa, jego wartości, jak i trudności/problemów edukacyjnych z nim związanych, młodzi ludzie dostrzegają wielką wartość odpowiedzialnego rodzicielstwa, ale też wskazują pewnego rodzaju problem.

PRZEDMIOT, PROBLEM I NARZĘDZIA BADAWCZE

Odpowiedzialne rodzicielstwo jako przedmiot poznania jest sprowadzone do różnych kontekstów badawczych. Może być rozumiane jako wartość dla

badanej grupy studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II lub jako wiedza wyrażona przez osoby badane.

W zaprezentowanych badaniach przedmiotem poznania była opinia badanych studentów na temat rozumienia odpowiedzialnego rodzicielstwa, jako wartości i jako trudności/problemu edukacyjnego.

Problem główny został zawarty w pytaniu: Jaka jest opinia studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II na temat odpowiedzialnego rodzicielstwa? Schemat pytań szczegółowych dotyczył rozumienia odpowiedzialnego rodzicielstwa jako wartości, dostrzegania problemów edukacyjnych związanych z omawianym zagadnieniem, podejmowania lub nie decyzji o poczęciu potomstwa, naturalnego planowania rodziny, antykoncepcji, in vitro czy in vivo. Opinię studentów badano z zastosowaniem ankiety własnej konstrukcji. Ankieta zawierała 24 pytania, w tym cztery pierwsze stanowiła metryczka – płeć, wiek, miejsce zamieszkania, kierunek studiów i rok, pozostałe, mające formę otwartą i zamkniętą, dotyczyły zagadnień sygnalizowanych w problemach badawczych.

W badaniu wzięło udział 152 osoby, w tym 115 kobiet i 37 mężczyzn. Badane osoby reprezentowały następujące kierunki studiów: pedagogikę, psychologię, ekonomię, nauki o rodzinie, teologię, socjologię, informatykę i prawo. Badania przeprowadzono w formie internetowej, za pomocą internetowego programu z pakietu Google.

WYNIKI I WNIOSKI Z BADAŃ

Z powodu ograniczenia objętości tekstu w przedłożonym komunikacie przedstawiam wybrane wyniki. Obliczenia są jedynie procentowe i prezentują opinię badanych studentów.

Tabela 1. Rozumienie odpowiedzialnego rodzicielstwa

Płeć	Kobieta		Mężczyzna		Razem	
	N		N		N	
Wyróżnione kategorie	Razem	%	Razem	%	Razem	%
Jest wyrazem myślenia konserwatywnego	6	5,2	3	8,1	9	5,9
Przejaw miłości i szacunku	85	73,9	29	78,4	114	75

Przyjęcie nauki Kościoła	59	51,3	16	43,2	75	49,3
Troska o zdrowie fizyczne	14	12,2	3	8,1	17	11,2
Wzajemny dar małżonków	67	58,3	21	56,8	88	57,9
Opanowanie popędów własnego ciała	45	39,1	13	35,1	58	38,2
Odpowiedzialność za dzieci	2	1,7	2	5,4	4	2,6
Naturalne planowanie rodziny	13	11,3	6	16,2	19	12,5
Świadome kierowanie własną płodnością	6	5,2	4	10,8	10	6,6

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Odpowiedzialne rodzicielstwo jako wartość

Płeć	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Wyróżnione kategorie						
Nie ma wartości	2	1,7	1	2,7	3	1,9
Ukierunkowuje na miłość	24	20,9	7	18,9	31	20,4
Uczy pokonywania egoizmu	11	9,6	7	18,9	18	11,8
Umożliwia budowanie zaufania	11	9,6	6	16,2	17	11,2
Jest wyrazem szacunku wobec wartości przekazywanych przez Kościół	26	22,6	11	29,7	37	24,3
Jest gwarancją wierności małżeńskiej	8	6,9	4	10,8	12	7,9
Szanuje wartość drugiej osoby	27	23,5	3	8,1	30	19,7
Trzeba na nie patrzeć przez pryzmat daru	16	13,9	4	10,8	20	13,2
Troska o zdrowie	4	3,5	2	5,4	6	3,9
Próba woli	9	7,8	1	2,7	10	6,6
Uczy wzajemnej odpowiedzialności	3	2,6	-	-	3	2,6

Uczy opanowania popędów ciała	9	7,8	1	2,7	10	6,6
Jest oznaką dojrzałości	4	3,5	-	-	4	3,5
Budzi szacunek do życia od momentu poczęcia	3	2,6	-	-	3	2,6
Brak odpowiedzi	25	21,7	8	21,6	33	21,7

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3. Trudności edukacyjne

Płeć	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	L	%	L	%	L	%
Brak edukacji/akcji prorodzinnych	19	16,5	5	13,5	24	15,8
Oslabienie wartości rodziny głównie wielodzietnej	5	4,3	1	2,7	6	3,9
Spadek znaczenia religii i osłabienie kondycji moralnej	10	8,7	3	8,1	13	8,5
Indywidualizm	5	4,3	2	5,4	7	4,6
Dezintegracja życia rodzinnego	12	10,4	4	10,8	16	10,5
Przesuwanie decyzji o posiadaniu potomstwa na czas późniejszy	10	8,7	3	8,1	13	8,5
Wzrost liczby urodzeń pozamałżeńskich	4	3,5	-	-	4	2,6

Źródło: opracowanie własne

Powyższe wyniki wskazują, że badani studenci szerzej rozumieją odpowiedzialne rodzicielstwo, aniżeli tylko jako naturalne metody planowania poczęcia, czyli sprowadzanie odpowiedzialnego rodzicielstwa wyłącznie do płaszczyzny biologicznej. Jest ono dla nich przejawem miłości i szacunku do drugiego człowieka, wzajemnym darem, przyjęciem nauki Kościoła katolickiego w tym temacie oraz opanowaniem popędów własnego ciała.

Odpowiedzialne rodzicielstwo uważane jest za wartość przekazywaną/podejmowaną przez Kościół katolicki, ukierunkowuje na miłość oraz szanuje wartość drugiej osoby.

Badani studenci dostrzegają nie tylko wielką wartość odpowiedzialnego rodzicielstwa, lecz także wskazują na problemy z nim związane. Bardzo niepokojące jest to, iż osoby, które same bardzo szybko mogą zostać rodzicami, wskazują, że brakuje edukacji w omawianym temacie i akcji prorodzinnych. Rodzice nie są wystarczającymi edukatorami, a w rodzinach dostrzega się dezintegrację na skutek np. rozwodów, nałogów czy braku przykładu życia. Pociąga to za sobą spadek znaczenia religii i osłabienie kondycji moralnej rodziny. W związku z niewystarczającym wsparciem w rodzinie, brakiem przykładu i świadectwa, a także niepewnym rynkiem pracy czy potrzebą awansu zawodowego, decyzje o posiadaniu potomstwa zostaje przesunięta.

O KONIECZNOŚCI ROZMOWY W OMAWIANYM TEMACIE

W świecie żywo toczonych dyskusji, sporów światopoglądowych, polemik, trzeba nam dzisiaj pogłębionej refleksji w świetle pryncypiów wychowania pedagogiki personalistycznej. Może dobrze byłoby się wpisać w głos papieża Franciszka, który opowiada się za szeroko pojętą edukacją seksualną w którą wpisane jest odpowiedzialne rodzicielstwo, ale tylko wtedy, gdy towarzyszy jej „wychowanie do miłości rozumianej jako wzajemny dar z siebie samego” (Franciszek, 2016, s. 280). Aby taki model zrealizować, Franciszek apeluje najpierw do rodziców o:

- czujność i ukierunkowanie dzieci i młodzieży, aby umiały radzić sobie w sytuacjach trudnych (s. 260);
- towarzyszenie w wypracowaniu właściwych sposobów reagowania i przeżywania kontaktu ze światem, aby umiejętnie korzystać z wolności (s. 261);
- wychowanie moralne/kształtowanie postaw moralnych przy pomocy metod aktywnych i dialogu edukacyjnego (s. 264);
- pomaganie w osiągnięciu odpowiedniej wolności, zdolnej do podejmowania rozsądnych wyborów i decyzji (s. 263);
- wprowadzenie dzieci w świat wartości, norm i ocen moralnych (s. 272);
- formację sumienia (s. 265);
- rozwijanie sprawności moralnych, czyli życie cnotami, które budują wolność, umacniają ją i wychowują (s. 267);
- uwrażliwianie dzieci, że złe postępowanie ma konsekwencje (s. 268);
- budzenie empatii (s. 268);
- napominanie (s. 269);

– ćwiczenie cierpliwości, która prowadzi do rozwoju zdolności oczekiwania i powściągliwości (s. 275).

Edukacja, którą proponuje papież Franciszek jest edukacją do miłości uwzględniającą personalistyczną wizję ludzkiej płciowości. Ma prowadzić do zrozumienia, że „impuls seksualny można wychowywać w procesie poznawania samego siebie i rozwijania zdolności do panowania nad sobą, które mogą pomóc w odkryciu cennych zdolności do radości i miłosnego spotkania” (2016, s. 280).

Papieskie postulaty można sprowadzić do następujących:

1) zachowanie zdrowej skromności, która jest naturalną obroną osoby „chroniącej swe wnętrze i unikającej zamienienia się jedynie w przedmiot” (Franciszek, 2016, s. 282);

2) wychowanie do miłości, dzieci i młodzież należy „nauczyć drogi prowadzącej przez różne przejawy miłości, wzajemnej troski, szacunku naznaczonego czułą troską, bogatego w znaczenia komunikowania się. Wszystko to przygotowuje bowiem do pełnego i hojnego daru z siebie, który wyrazi się po ślubie w darze ciała. Zjednoczenie seksualne w małżeństwie przejawia się wówczas jako znak zaangażowania całościowego, ubogaczonego całą wcześniejszą drogą” (s. 283);

3) pomoc dzieciom i młodzieży w odczytywaniu własnej tożsamości płciowej i odnalezienie się w gąszczu niedookreślonych ról i relacji. Dlatego należy pomóc w akceptacji swego ciała, bowiem „logika dominacji nad własnym ciałem przekształca się niekiedy w subtelną logikę panowania nad stworzeniem. [...] Także docenienie własnego ciała w jego kobiecości lub męskości jest konieczne, aby móc rozpoznać siebie w spotkaniu z innym, różnym od siebie. W ten sposób można z radością przyjąć specyficzny dar drugiego czy drugiej jako dzieła Boga Stwórcy i wzajemnie się ubogacić” (Franciszek, 2015, s. 155).

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona analiza ukazuje, że odpowiedzialne rodzicielstwo rozpatrywane w wymiarze indywidualnym i społecznym stanowi podstawową wartość społeczną. Na podstawie, przedstawionych wyników badania można wysunąć pewne wnioski oraz sformułować postulaty dotyczące sytuacji wychowawczych. Badani studenci w bardzo pozytywny sposób pojmują odpowiedzialne rodzicielstwo. Najczęściej kojarzy się ono z przejawem miłości i szacunku w stosunku do drugiego człowieka, wzajemnym darem, przyjęciem nauki Kościoła katolickiego w tym temacie oraz opanowaniem popędów własnego ciała.

Rodzicielstwo, jego rozumienie, a także przeżywanie podlegają dzisiaj wielu zmianom. Są one związane z rozwojem cywilizacyjnym, postępującymi zmianami polityczno-społecznymi oraz globalizacyjnymi. Współcześnie młodzi ludzie są pod wpływem mediów, które promują nowe wzorce macierzyństwa i ojcostwa, a ich doświadczenie kształtują m.in. takie czynniki jak: neo-liberalny przełom kulturowy, indywidualizowanie społeczeństwa i osłabienie kontroli społecznej, infantylizowanie dorosłości, konsumpcjonizm, priorytet pracy zawodowej i kult materialnego sukcesu oraz detradycjonalizację rodziny (Dobrołowicz, 2018, s. 30-40).

Analiza wyników badań inspirowane do podejmowania dalszych działań w zaprezentowanym temacie. Biorąc pod uwagę dokonujące się zmiany zachodzące w zakresie życia małżeńsko-rodzinnego, funkcjonowania w rolach rodzicielskich, przemiany społeczno-kulturowe oraz pluralizm aksjologiczny, wyniki badań mogą mieć znaczenie dla rozwoju pedagogicznej refleksji nad odpowiedzialnym rodzicielstwem. Mogą być także inspiracją do dalszych badań naukowych oraz stanowić podstawę do formułowania wniosków aplikacyjnych zarówno w obszarze wychowania jak i poradnictwa.

BIBLIOGRAFIA

- ADAMCZYK, D. (2022). Odpowiedzialne rodzicielstwo w etyczno-moralnym kontekście wolności i prawdy. *Seminare*, 43(1), 79-89. <https://doi.org/10.21852/sem.2022.1.06>
- BARON, B. (2002). Rodzicielstwo w kontekście edukacji domowej. W: J. Brągiel, P. E. Kaniok, A. Kurcz (red.), *Rodzicielstwo w kontekście wychowania i edukacji* (s. 91-104). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- BĘBAS, S., ADAMCZYK-BĘBAS, W. (2020). *Odpowiedzialne rodzicielstwo. Współczesne wyzwania i zagrożenia*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- DOBROŁOWICZ, J. (2018). Rodzicielstwo i rodzina w neoliberalnej rzeczywistości. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, 32, 29-45.
- DUDA, M. (2010). *Odpowiedzialne rodzicielstwo wobec wyzwań XXI wieku*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM.
- FRANCISZEK. (2015). *Encyklika Laudato Si'. W trosce o wspólny dom*. Kraków: Wydawnictwo M.
- FRANCISZEK. (2016). *Posynodalna Adhortacja Apostolska Amoris Laetitia. O miłości w rodzinie*. Kraków: Wydawnictwo M.
- GAJEWSKA, G. (2004). *Pedagogika opiekuńcza i jej metodyka. Wybrane zagadnienia teorii, metodyki i praktyki opiekuńczo-wychowawczej*. Zielona Góra: PEKW Gaja.
- GAWLINA, Z. (2004). Macierzyństwo jako wartość w kontekście przemian społecznych. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 15, 33-45.

- JAN PAWEŁ II. (1998). *Adhortacja apostolska Familiaris consortio Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła Katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*. Wrocław: Wydawnictwo TUM.
- KAWULA, S., BRĄGIEL, J., JANKE, A. W. (2004). *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- KDK – SOBÓR WATYKAŃSKI II. (1968). Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*.
- KOSMAŁA, K., KRZYSZCZKO, H. (1996). *Odpowiedzialne rodzicielstwo*. Katowice: Wydawnictwo Powiernik Rodzin.
- KOZUBOWSKA, U. B. (2010). *Odpowiedzialność rodzicielska jako wartość. Teoria i praktyka*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- KROMOLICKA, B. (2012). Jakość współczesnego rodzicielstwa. W: J. Brągiel, B. Górnicka (red.), *Rodzicielstwo w kontekście współczesnych przemian społecznych* (s. 109-121). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- NAGÓRNY, J. (2009). Istota odpowiedzialnego rodzicielstwa. Refleksja teologa moralisty w 25 rocznicę ogłoszenia encykliki *Humanae vitae*. W: J. Nagórny, K. Jeżyna (red.), *Plciowość – miłość – rodzina* (s. 211-230), Lublin: Wydawnictwo KUL.
- NOWAK, M. (2001). *Podstawy pedagogiki otwartej. Ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- OPOZDA, D. (2000). Katolicki wzór małżeństwa w wychowaniu prorodzinnym. W: M. Chymuk, D. Topa (red.), *Edukacja prorodzinną*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- ORZESZYŃNA, J. (2005). Odpowiedzialne rodzicielstwo. W: J. Nagórny, K. Jeżyna (red.), Jan Paweł II. *Encyklopedia nauczani amoralnego* (s. 370-373). Radom: POLWEN.
- PAWEŁ VI, (1999). *Encyklika Humanae vitae. O zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego*. Wrocław: Wydawnictwo TUM.
- PARZYŚZEK, M. (2014). Odpowiedzialne rodzicielstwo siłą rodziny. W: T. Sakowicz, K. Gąsior, M. Wilk (red.), *Trud i siła współczesnej rodziny* (s. 365-371). Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego.
- POKRYWKA, M. (2011). *Antropologiczne podstawy moralności małżeństwa i rodziny*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- SAKOWICZ, T. (2010). Odpowiedzialność rodzicielska jako wartość i problem edukacyjny. W: U. B. Kozubowska (red.), *Odpowiedzialność rodzicielska jako wartość. Teoria i praktyka* (s. 31-58). Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- SWADŹBA, U. (2014). Praca, religia, rodzina. Od wartości materialistycznych do postmaterialistycznych? *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica*, 48, 53-66.
- ŚNIEGULSKA, A. (2016). Edukacja do rodzicielstwa jako wyzwanie współczesności. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 18(4), 96-101. <https://doi.org/10.15584/eti.2016.4.11>
- WOŁK, K. (2019). Odpowiedzialne rodzicielstwo w kontekście zmiany społecznej. *Roczniki Pedagogiczne*, 11(4), 109-121.
- ŻUK, G. (2016). *Edukacja aksjologiczna, zarys problematyki*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

ODPOWIEDZIALNE RODZICIELSTWO. WARTOŚĆ CZY PROBLEM EDUKACYJNY

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie opinii studentów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II na temat odpowiedzialnego rodzicielstwa, jego rozumienia, wartości, ale też pewnego rodzaju trudności, a nawet problemu edukacyjnego. Artykuł ma formę komunikatu z przeprowadzonych badań, które miały charakter pilotażowy. Przedmiotem poznania zaprezentowanych badań było odpowiedzialne rodzicielstwo w opinii studentów.

Słowa kluczowe: odpowiedzialne rodzicielstwo; płaszczyzny odpowiedzialnego rodzicielstwa; wartość rodzicielstwa; problem edukacyjny związany z rodzicielstwem.

RESPONSIBLE PARENTHOOD. VALUE OR EDUCATIONAL PROBLEM?

SUMMARY

The aim of the article is present students' of The John Paul II Catholic University of Lublin opinions about responsible parenthood, its meaning, values and some kind of difficulties and even an educational problem. The article is in the form of a statement based on research which had a character of a pilot scheme. The subject of presented research was responsible parenthood in opinion of the students.

Keywords: responsible parenthood; value of parenthood; ground of responsible parenthood; educational problem connected with parenthood.